

TRANSILVANIA

FÖIA ASOCIAȚIUNEI TRANSILVANE PENTRU LITERATURA ROMÂNĂ ȘI
CULTURA POPORULUI ROMÂNÜ.

Nrulü 7.

SIBIU, 15 IULIE 1890.

Anulü XXI.

„INVĚȚARE“.

(*Studiü filologicü*).

Verbulü invĚțare și derivatele: invĚțatü, invĚțatură și invĚțatorü în limba românescă sünü cuvinte de tötă diua; și fiind-că sünü nesce concepte din materialulü limbei de cultură, credü că avemü interesü viü literarü pentru de a scrütă purcederea verbulü: *invĚțü*. InvĚțü la noi are trei înțelesuri.

1. Eu *invĚțü pe cineva* p. e. a ceti, a scrie, a socoti etc. În limba latină e: doceo, (nemț. lehre, ung. tanitok); în cea italiană: addottrinare, insegnare, instruire; în cea spaniolă: doctrinar, instruir; în cea portugală: ensinar, eară în francesă: enseigner, instruire, și englezese: to teach (din doceo), to instruct.

2. Eu *invĚțü* p. e. lecțiunea. În limba latină e: studeo, percipio (nemț. lerne, ung. tanulok); în italiana: studiare, apprendere; în spaniolă: estudiar, a prender; în portugală: aprender; în francesă: etudier, apprendre, eară englezese: to study (din lat. studeo), to learn (din nemț. lerne).

3. Me *invĚțü*, me dedaü, me îndatinezü; totü invĚțulü și are desvĚțulü.

Să mai vedemü încă cum se chiamă *invĚțatorulü* în limbele aceste? În latina: doctor, praeceptor, magister, institutor; în italienece: dottore (și doctorü de atare sciintă), dottrinaire, precettore; în span.: preceptor, instructor; în franc.: precepteur, maître (din magister); în engl.: teacher (din doceo), perceptor, instructor.

Dar cuvinte purcese din : *învățtu* trecu și la altu înțelesu, — astfelu : *învățătura* latinesce doctrina, italiennesce dotrinanza la noi însemnă și sciință; deci trece la înțelesul verbulu latinu : scio (eu sciu); mai departe, la noi : *învățatū*, la doctus, franc. savant (din sapio latinu, sapiens, sofos grecu deci : *învățatū* celū ce scie, sciutorū de ceva.

Astfelu vedemū că verbulū românescū *învățtu*, nu-și reafă rădęcina nici în doceo nici în disco latinu, și nici în altu cuvinte din limbile romanice. În *învățtu* fiindu prepozițiune latină *in*, acęsta însăși ar fi chemată să arete că *învățtu* purcede din atare cuvântu latinu sęu celū puținū romanicu.

În latina esistă verbulū : *invito* ce, după litere, ușor ne arū duce la credința, că *învățtu* purcede din : *in-vito*, — dar acesta însemnă : chiamū rogū, — și deci *învățtu* nu pot ca de a dreptulū să purcedă din *invito* latinu, când pe acestu verbū noi 'lū avemū în : eū *invitū*, eū *invitezū* pe cineva la prândū, la balū etc. ba, pe acestu *invito* latinu 'lū avemū și în altu înțelesu, p. e. Petru totū invită pe Ionū asupra mea; George invită cănele asupra porcilorū, deci cu înțelesulū de : a ațița, a intērita, a sumuța. Mai este la latinu adjectulū : *invitus*, fără de voiă, cu silă, în care se reafă literile din *învățtu*, — și ași mai putē cita latinele : *vito*, *evito* cu înțelesu de : eū încungiurū pe cineva, me păzescū de ceva, dar deși sântū literele, ca materialulū cuvântulū de a se băga în samă la cercarea etimologiei, aceste nu totū deuna decid, ci înțelesulū, carele e elementulū de frunte pentru etimologiă și filologiă.

Și cu altă ocasiune amū aretatū, că avemū multe cuvinte, cari nu purcedū din limba latină sęu cele romanice (căci cu cele purcese din aceste limbi greutatea e mai mică) ci purcedū din alte limbi vechie, cari în anticitate aū statū mai aprópe una de alta, dar limba vechiă popurală romană adeseori a susținutū legăturile vechi, și aceste și nouē ni-aū remasū adeseori ca moștenire limbistică. Încătu mă ocupū și eu cu limbistica, mă ocupū cu materiū de acele;

despre cari limba latină și cele romanice nu ni dau desluciri, și cari adeseori deslucesc originea celorlalte latine.

Francisc Bopp (in *Glossarium comparativum linguae sanscritae*, Berlin 1867 pag. 362) și Dr. August Boltz (in *Vorschule des Sanskrit*, Openheim am Rhein 1868 pag. 126) ne arată cuvântul și respective rădăcina: *vid* în sanscrită, cu mai multe înțelese, dar ați ne interesează numai pentru înțelesul: *învățu*. Pentru puțină orientare atingă numai, că *Arii* de dincoace de riul *Ind*, în antichitate au trecut în India, au domnit atare timp, au influențat la formarea mai multor limbi din India, de unde și din *Aria*, apoi s'au lățit mai multe limbi peste Europa, și aceste se dicu: indo-arice; (eară nemții le-au botezat cu puțină bază istorică și limbistică, cu nume indo-germane) pânăce și latina și cele romanice în fond sunt arice. Deci ecă legăturile din antichitate, și sanscrită, ca limba cultă vechiă a unor popore, adeseori e isvoru pentru limbele indo-germane, și chiar și pentru cele slavice.

Acesta e cauza că acuși germanii acuși slavii ni negă atari cuvinte românesce, dicându-le de a le lor, până ce vechii protopărinți le au avut de cuvinte comune, purcese dora totu din unu isvoru.

Dupa aceste se reintorcem la *Vid* din sanscrită. Bopp arata, ca *Vid* are urmatoarele ințelese:

a) *Percipere* latinesce (a inveta ceva, a cuprinde); b) *sentire* latin. (la noi a simti, dar cu ințelesul: a pricepe, a sci); c) *cognoscere* lat. (a cunosce); *comperire* (a afla, a sci, a esperia); d) *noscere* lat. (a cunosce, a sci), *notionem habere* lat. (a ave cunoscinta); e) *Vid* ca verbu causativu Bopp explica: *facere, ut quis sciat*, adeca: a face ca cineva sa scie, si astfel: a *inveta* pe cineva, a lu inveta se *scid*.

Astfelu românesculu *invetu* cu ințelesu de: doceo, disco, scio, și reafia sotulu în sanscritulu: *vid*. — *Vid* se folosece și în compozițiuni la capetulu cuvântulu cu ințelesul de: *sciens, gnarus* latinesce (sciutoru, cunoscetoru, cum amu

dice noi: de carte sciutoru, — de țeri cunoscătoru). *Kovida* (Bopp pag. 94) *ko-qui* latinescū și *vid* celū ce scie; *gnarus*; *kovida* (Boltz pag. 126) *Kovida* masc. *Kovidă* feminin, învătățu, cunoscătoru, esperiatu. *Vid* cu sufixe: *Vidya* latinesce *scientia* (sciință); *Vidyāvant-scientia praeditus* lat. (avutu de sciință); *Vidvans* lat. *sciens, sapiens, gnarus* (sciutoru, înțeleptu, cunoscătoru); *vaidya* latinesce *vir doctus cruditus sapiens*, omū învățatū; în acestu modū reafămū înțelese de învățatură (sciință); învățatū (înțeleptu, sciutoru).

Dar *vid* nu e rădecina originală, mama dela carea purcedū cuvintele de aceste înțelese aretate și de încă alte mai multe, ci rădecina origanală e: *bad*.

Litera *b* se schimbă în *f, p, v*; litera *d* în *t, s, ț = z*, eară *a* trece prin tonurile tuturorū vocalelorū, și astfelū câștigămū rădecini derivate cu formele: *bad, bed, bid, bod, bud, (byd)*; *fad, fed, fid, fod, fud (fyd)*; *pad, ped, pid, pod, pud (pyd)*; *vad, ved, vid, vod, vud, (vyd)*; *bat, bet, bit, bot, but, (byt)*; *fat, fet, fit, fot, fut (fyt)*; *pat, pet, pit, pot, put (pyt)*; *vat, vet, vit, vot, vut, (vyt)* asemenea *vaț, veț, viț, voț, vuț (vyt)* precum *bas, fas, pas* etc. și *vaz, vas, ves, vis, vos, vus (vys)*.

Firese că tôte formele aceste (și în cari *v* se schimbă în *u*) nu se află în sanscrită pentru rădecina *bad* și respective derivatele cu înțelesū identicū și sinonimū, ci se află: a) decă înțelesulū lui *bad* 'lū împărțimū sematologice (după tôte înțelesele); b) decă înșirămū derivațiunile din clasele sematologice și c) decă tôte aceste le cercetămū în limbele arice.

Aceste rădecini derivate, sântū împărțite între limbele multorū popóre.

Eu de astădată me ținū de rădecina *bad*, numai întrucâtū are înțelesulū ce ne interesază pentru *învățū*, adecă înțelesulū de: *doceo, disco, scio*; de altă data rădecina *bad* o voiū areta-o și cu alte înțelese, cu cari avemū asemenea destule cuvinte derivate, a cărorū purcedere ni-a fostū dubiă și de cari asemenea s'au acățatū literații străini.

1. În sanscrită.

Și din cele de până aci aretate, s'a vădută, că concep-tele verbelor: *doceo, disco, scio*, purcedū dintr'o rădecină, și că acea rădecină dă și înțelesele verbelor latinesce înșifate.

Bodana sanscr. noțiune, cunoscință, sciință. *Bud* scr. a) *cognoscere, percipere*; b) *scire, nosse*; c) *putare* (Bopp pag. 267). Din acestū *bud, b* strămutându-se în *p*, și *d* în *t* e latinulū *put-are* a avé părere, a cugeta, a crede. *Bud* sanscr. ca verbū causativū însemnă: *doceo* eu învățu pe cineva; *certiorem facere*, a încredința pe cineva despre atare adevărū; *nuntiare*, a însciința, a vesti; astfelū *bud* în primulū înțelesū e: *a înveța pe cineva*. *Buda* a) *doctus, sapiens, sciens*, adecă: învățatū, înțeleptū, sciutorū; b) numele unui Ddeū la Indi, — atotsciutorū.

La Boltz pag. 183. *budh* a cunósce, a observa, preteritulū perfectū *budha*; *buddhi* subt. fem. cunoscință, sentință, sfatū, consiliū; *buddhya* a sci de sine, a fi cu spiritulū la sine, a fi trézū.

Vid (Boltz p. 126) sanscr. a sci, (nemțesce *wis-sen*) a scruta, a afla; e verbū de classa a doua, infinitivulū: *vedmi*, supinulū: *veditum*, unde vedemū că *i* e schimbatū cu *e*, — imperfectulū: *viddhi*, gerundiulū; *viditva*. *Vēda* sanscr. la Indi „sciință sacră“ (biblia, scriptura sântă). *Vēdas*, deulū Brahma cu predicatulū de: sciutorū, atotū sciutorū.

Vēttar (Bopp. 372) din rădecina *Vid*, a sci; *tar* e adausū ce însemnă omū; *vēttar* însemna *sciens homo, gnarus homo*. Acestū *tar* (*ter, tir, tor, tur*) se află în mai multe limbī indo arice, p. e. *schipe-tar* (albanez); la noi e: *torū*, pe luptă, luptătorū, omū de luptă. Decī *vēttar* sanscritulū în semnă: *sciu-torū*. Acésta formă sanscrită punēdu-i-se prepozițiunea latină *in*, face cuvēntulū *invettar*, și stă aprópe de învă-ț (ă) *torū*. Și până aci putemū dice, că *vet* din *invēțū* 'lū avemū dintr'o rădecină comună arică, și prin *in* l'amū latinisatū și respective romanisatū, cum amū făcutū și cu cuvinte adevēratū străine p. e. în-protivire seū împotrivire.

Din acestă *vid*, acuma *vêt*, dar cu înțelesul de : a spune (despre care cu alta ocaziune) s'a formată latinulă *profiteor*, spună, mărturisescă; aci adaugă numai, că în frasologia lui F. Wagner *profiteor* are înțelesul și : *doceo*, ung. *tanitok*, nemț. *lehre*, adecă a învăța pe cineva, și din acestă *profiteor* e : professoră, învățătoră. Astfelă aci aflămă pe *vid* strămutatū în : *fit*, și *fes*.

2. In latina.

Rădecina *bad* respective *vad*, privită ca derivată ni dă unū fenomenū limbisticū pentru limba latină (și grecă) căci acestă *v* s'a schimbatū în *u*, după cum se scrie, și s'a susținutū cu sonulū *v*, după cum se pronunță celū puținū în scólele din Ungaria.

Deci din *vad* avemă *uad*; din acestă *uad*, punenduse *s* înainte s'a făcutū latinulă *s-uad* eo, eu daū sfatū, consiliū, și *d* trecendū in *s*, s'a făcutū adjectivulū *suasus*, *subsuasio*, — ce le respundemă; *svadeo*, *svasus*, *sfasio*.

Din *suad*, *svad* *v* trecendū în *f*, și *d* în *t*, e la noi *s-fatu*-escū subst. Sfatū sfatulū e sinonimū cu învățătură, sfătuiescă adecă : înveți pe cineva ca să facă bine. E curiosū că în limba magiară a remasū totū o rădecină pentru *doceo* (*tanitok*) *disco* (*tanulok*) *suadeo* (*tanácsolok*); dar și la noi *vet* în trei înțelese și apoi *vet* s'a schimbatū și în *fat*, pentru sfatū.

Latinesce *consuesco*, me dedanū, me îndatinezū, me învățū; aci înainte de sufixulū *esco* a peritū consonanta *d*, dar în supinū revine cu litera *t*, *consuetum*, respunsū *con-s-vet-um*; așa *t* se reafă și în substantivulū derivatū : *consuetudo*. *Desuesco* me desvățū. Aci dară avemă de însemnatū : *suet* respective *svet*, aceeași formă ca în romănesculū : în-vet, desvet; dar sonulū lui *t* a trecutū în *ț* și respective există unū *i* môle după *ț*, și acelu *ț* a innuiatū pe *t*, dar firesce sum silitū și eă ca să scriū cu cođi la litere, pentru dragulū modei.

3. In greca.

Și în greca aflămă pe *vid* sanscritulū, decă scimă, că grecii pe *v* din începutū adeseori l'au strămutatū în atare

totală, p. e. *oĩros* lat. *vinum* (vin de beut) *oĩros* lat. *oĩros* (sat, o parte din sat) *oĩros* trăgătoru, a) latinesce: *veho*, eu trag; b) nemțesce *wag-en*, car, ce se trage, cocia.

După dicționarul greco germanu alu lui B. F. Rost, *ειδω* la greci: știu, înțelegu, cunoscū, experiezū, și încă începēndū dela Homer (pela 950 înainte de Christosu) infinitivulū *ειδενμ*, ēpice: *ιδμεν* și *ιδμεναι* participiulū *ειδως* perf. *οĩδα*. Bopp (pag. 261) pe acestū *οĩα* 'lū indentică cu *vēda*, decī *ειδω* e egalū cu: *vid*.

4. In limbile germanice.

a) În limba gothică: *wait* (eu știu); *witum* (scimū); *wissa* (știutū), *witands* participiu presinte, știutorū, *witan* (a ști); *wita* (observezū) Béla Szanyi Goth nyelvtan pag. 28.

b) În limba vechiă borusa, *waidimai* (noi scimū), *waiditi* (voi știți).

c) În limba engleză. Acesta în fondū e germană dar are forțe multū materialū romanicu și celticu. — *Wisdom*, înțelepciune, cuminiță; *wise*, înțelept; *wit* (nemțesce *witz*) și pricepere, minte, omū de spiritū. *Witted*, priceputū, cuminte. *Wittiness witz* nemț. și pricepere; *witty*, plinū de spiritū.

d) În limba nemțescă; *Weise* înțeleptū, omū filosofū, *wissen* a ști, *wissenschaft* știință, *witz* franc. *esprit*, *pointe*; *witzig*, celū ce vorbește cu spiritū, ingeniosū.

Astfelū în limbile germane nu se află înțelesulū: învēțū.

5. In limbile slavice.

a) La slavī: *vēmi*, scurtatū din *vēdmi*, știu; *veste*, scire.

b) La poloni: *wiedzeme* știință; *wiadomca* (c-t) *wiadomic* cunoscătorū, *wiadomic* a face de a cunosce; *wiadomy* espertū, cunoscutū; *wiedziec* (c'-cī) a ști, nemț. *wissen*, *wiedza* cunoscință, știință. La poloni a învēța pe cineva: *uczyc*, învēțatū *uczony*; instrucțiune, lecțiune *uczba*, *uczen* învēțăcelū (*ucenic* cândva și la noi) și astfelū pentru învēțū e altă rădēcină.

c) La boemi; *věděti* a sci, — *wedomi wedomost* scire, sciință; *weda*, sciință, *wéd*, *wid* în imperativ; sci tu; *wed* scire, sciutor; *wedec* sciutor; *wědeni* a sci, *wědny* științific, *wědomi* știință. Până-ce *uceni* e învățătură, *ucenice* școala, *ucenic* scolar, învățacel, *ucitel* învățător, *ucence* învățat.

d) La slovacii din Ungaria de sus, *wedjet* a sci, *wjem* (contras) sci; *wedz* imperativ sci tu *uciť sa*, a învăța.

e) La sârbii nu se află cuvântul din rădăcina cu înlesul: *doceo*, *disco*, *scio*; *snati* a sci (din o rădăcină cu *nosco*, *notus*); *ucitel* învățător, *ucenic* învățacel, *ucevan* învățat.

Deci nici la slavii nu se află rădăcina cu înțelesul: învăța.

6. În limbile celtice.

Limba celtică s'eu gallă vechiă nu e multă cunoscută, isvóarele pentru ea s'unt autorii vechii latini și greci, apoi nesce inscripțiunii și glosarie, dar ađi s'unt recunoscute de limbii celtice a) baschica din Spania, ce a ramas delata celtiberii; — b) britanica s'eu bretona din Bretagne în Franca, ce a ramas delata Gallii neromanisat, c) gallica s'eu vallica și cimbrica în Irlanda și Anglia, ce au ramas delata Gallii și Bretonii emigrați în unele părți a le acelor țeri.

Maí nainte de tóte trebuiă să arétu un fenomen limbistic în aceste limbii, carele se arétă acúși într'o formă, acúși întralta, și prin deslucirea aceluia, vom pricepe materialul pentru tema de față.

Acel fenomen e, a) că *g* se pune înaintea cuvântului, ce se începe cu *v*; b) că *g* uneori cade și rămâne *v*; c) că *v* uneori cade și rămâne *g*, și acésta e așa la cuvinte diferite, precum totu la acelu verbu schimbându-se modurile, timpurile etc.

Maí întâiu cuvinte separate: *gwener* la galii și bretonii: Vineri*) și dina Venus; *gwen* și *gwin*, la Gallii și Bretonii, vinu

*) Vasilie Vajda în „Tribuna“ din 1890 Nr. 85. în materialul jargonu de dialectu s'elagianu arată cuvinte unde românii bagă *pe g* după *b* delata începutu p. e. bghiciulesc prețuesc; bghicău cătușă; bghintă osendă; bghir bir; bghiruesc, biruescu, etc.; eară în Nrulú 90, *g* după *b* din a doua silabă, ibghesc iubesc, și precum se vede, nu în cuvinte curatu românesci.

(de beutü) *gwine* gal. vênëtü; *gwel* breton. vëlü; *gwennett* și *wennett*, banü de valóre (*v* trece în *f*, și *p*, de aci: finanță fenic, pfenig, pénz și de aci: ban (paraoă); *gwiska* și *visca* a înverti, îmbrăca, de aci la noi în cărți mai vechi: *invescutü*: *gwir* br. gall. *vraî* fr. *verum* lat. adevêrütü, *gwiridnez* bret. veritate. Fără *v* aflămü *gouin* și *guin* br. vin, *guner* (gwener) Venus. *Gezur* și *gwezur* la baschi, minciuna (din *vid* a spune, a vorbi*).

Wilhelm Obermüller (Deutsch-keltisches Wörterbuch I. pag. 27) dice: *wischnu* (vis nu) la Indi e ȕeu, dela acesta la germani e *wodan*, numele omului de sciință. Celtica *gwyddon* seü *quiddion* din cimbriculü *gwidd*, nemț. wissen, a sci; *don*, *dion* însémnă omü, decî de sciință, învêțatură.

Sub 1, vorbindü despre sanscrita, amü arêtatü pe Budă a) cu înțelesü de învêțatü, b) ca ȕeu, ce însémnă sciutorü; amü arêtatü pe *vêdas*, ȕeu cu înțelesü sciutorü. În *vis-nu*, *vis* purcede din *bad*, *vid*, — și *wodan* asemenea, unde *an* însémnă om chiar ca și la noi, p. e. munte, munte-an. În citatulü celticü: *gyddon*, — *gwid-dion*, lăsândü pe *g* afară reafămü pe sanscritulü: *vid*.

Totü Wilh. Obermüller la loculü citatü adaugă: În gallica: *fod* însémnă: a sci. Decî aci *b* a trecutü în *f*, *a* în *o*, — și astfelü = *bod* = *fod*. — Hugo Schuchardt în „Romanisches und Keltisches Berlin 1886 dice: „*Ofyddion*, Männer der Wissenschaft, adecă: ómeni de sciință, ómeni învêțatî. Aci pe *o* îlü aflămü fără ca să se țină de rădecină, și la noi se află astfelü mai de multeori; *fyd* e identicü cu *fod* — *bod* de mai susü și respective cu *bid* — *vid*, *gwid*. Bopp (pag. 362) ne spune, că la hiberni (irlandezi) *fêth* însémnă sciință, instrucțiune, *fiot*, cunosciință, arte; decî aci aveniü rădecina derivată: *fet*, — și diftongită: *fiot*, unde *fet* e egalü cu *vet* din con-

*) Eu amü auđitü *gin* în locü de vinü. Vasiliu Vaida în „Tribuna“ Nr. 90 din 1890 comunică 'I ghin ihghiü la beutü; adecă e vinü plăcutü la beutü, — unde aflămü; ghin = vin. Acésta și nota de mai nainte demustă atare celticismü în limba nóstră.

suet-um, vet, în în-vêt. G. F. le Gonidec (in Grammaire celtobretonic Paris 1839 pag. 2, 7 și 135) aduce verbulu: *gouzut* fr. *savoir*, a sci, a înțelege, a pricepe, a esperia. E unu verbu irregularu.

Prima personă e: *gouzonn* și autorul în notă face observațiunea că *gouzonn* e contrasă din *gwézon*, mai departe notază, că *g* se perde în timpurile, cari suntu precedate de o particulă, ce nu se desparte de verbu, p. e. conjunctivul: *ra wézin*, ca să sciū. Rădecina verbului e, *gwez*; (*z* între vocale sună apröpe ca *s*, — la capetu ca *t*). — Rădecina *gwez* se susține în imperfectu, perfectu, futurü, imperativü și participiulü pasivü, carele e *gwézet*, sciutu cunoscutu. *W* pere în indicativü timpulü presinte, în timpulü condiționalü și în infinitivü, și uneori *w* se schimbă în *ou*, *o*, — astfelu e: *gouzonn*.

Deci după acésta formă avemü: *gwez*, adecă *vez* = *veț*.

Bopp la pag. 362 ȳice: *gwiz* la Cambri, bretoni, însemnă: sciință, instrucțiune. — Gonidec la pag. 45, arată: *gwiziek*, savantü, învățatü, espertü, din rădecina *gwéz*. *Ek* din *guiziek* însemnă omü (*ek* în alte forme: *ac*, *ic*, *oc*, *uc*, omü la Celți). *Gwidre* la bretoni malițiä ingeniosă, istețiä blăstemată, — franc. *ruse*, astuțiä.

Bullet (in Memoire sur la langue celtique tomulü alü II-lea) are: *gwez* la bretoni, a sci, a cunosce, a avé cunoscință; *me gwezo*, eu sciü, *gwez* sciință, *digwez* la bretoni, fără de sciință, — adecă ignorantă. *Di* e preposițiune privativă, cum se află în limbile romanice, și la noi asemenea preposițiuni *des* p. e. totü învățulü și are desvțulü.

Bullet continuă: Verbulü *gwez* câte odată se conjugă ca verbu regularu, căci se ȳice: *me gwezo*, eü voiü învăța; câte odată e irregularu, și atunci *i* se adaugă *out*, (în locü de *bout*), *gwezout* a sci, a cunosce, a avé cunoscință; și apoi *we* se schimbă în *ou*, *gouzout*, a sci a cunosce. Într'o carte bretonă — ȳice Bullet — se află și: *goeza*, *goüeza* cu sensü de a sci, a cunosce. Totü la Bullet se află *gwidded* la galli a cunosce; *gwiddawc* la galli, celü ce scie, sciutorü, *gwiddiec*

bret. sciutorü. *D* trece în *s*, *guys* e sincopă din *gwyddys* la galli, sciutü, cunoscutü; *gwys* la cornvalesi (Galliä din Anglia) cunoscutü, celebru, *gwys* la galli, a face de a cunósce, *w* pere, *gouez* bret. cunoscutü, *gout* bret. verbulü, a sci; *gouzout* br. a sci, a cunósce, *gouzvez* br. a sci.

Celții séu Galliä au emigratü din Asia în Europa, și anume din Asia dela améđi de pe locurile pe unde au fostü Arii, deci aprópe de Indiä, de pe locurile pe unde ađi e Afganistanü și Iranulü, și pentru acésta în privința materialului limbei staü în legătură cu Indo-Arii séu Indogermanii, mai de aprópe, Galliä locuindü în Gallia și alte părți ale imperiului romanü, au influințatü asupra limbei vulgare a poporului romanü vechiu, și de aci gallismulü în limbile romanice.

Din cuvintele înșirate în mai multe limbi, în privința rădăcinilorü derivate rezultă, că pentru cele trei înțelese: *doceo*, *disco*, *scio* se află formele: *bod*, *bud*, — *fes*, *feth*, *fit*, *fod*, *fyd*, — *put*, — *ved*, *vid*, *wyd* *wet*, *vet*, *veř*, *wit*, *witz*, *wis*, *uad* (= *vad*) *uas* (= *vas*) *eid*, *oid*, *vod*, *wez*, *wiz*, și diftongite: *waid*, *void*, *wait*, *weis*, *wiad*, *wied*, — *fiot*. Se află și alte forme pentru alte înțelese a rădecinei originale *bad*.

Formele în limbile germanice și slavice dau înțelesulü: a sci, a cunósce; numai formele în sanscrita și în limbele celtice dau înțelesele ce se reafă în cuvântulü românescü: *invěřü*, *invěřatü*, și aceste suntu în sanscrita: *kovida* *invěřatü*, *vaidya* *invěřatü*, *bud* și *vid* *invěřü* (pe cineva) *buda* *invěřatü*; eară în cele celtice: *gwidion*, *gwyddon*, *ofyddon*, omü *invěřatü*, unde *dion*, *don* însemnă omü; *gwez* eu *invěřü* ceva, *gwiziek* omü *invěřatü* unde *ek* însemnă omü.

După aceste se vede, că *veř* din *invěř* și după literă și după înțelesü e indenticü cu celticulü *gwez* — *vez* = *veř*. În acestü modü verbulü românescü *inveř* e unü cuvântü celticü romanisatü prin prepozițiunea *in*.

Readucându-ne aminte de Bopp, carele a ăisü, că *vid*, ca verbü causativ însemnă *facere, ut aliquis sciat*, adecă a

face, ca cineva să sciă, — e atâta câtă: seî învățu eu, ca eu să sciu ceva, seî învățu pe altul, ca el să sciă ceva — astfel vedem, că conceptul se referă și la sciință, pentru-ace pricepem, că din *vid (bad)* în limbile germane și slavene s'au formată cuvinte referitoare la: sciință, cunoscință.

Dr. *Atanasiu Marienescu.*

SCIINȚA ÎN ȘCOLĂ ȘI AFARĂ DE ȘCOLĂ.

II.

Sciința fiindă formulată, după cum s'a arătată în Nrul precedentă, în sisteme logice, este dată numai în formă de totă abstractă și ca atare recere dela celă ce voescă să și-o însușască, ună gradă înaltă de dezvoltare spirituală și o îndemânare deosebită spre a se pută în aceea pe deplină orienta. Număi dacă se voră împlini aceste două condițiuni se va pută și susține, că sciința pôte trece în carne și sângele — decă ni-e permisă să ne exprimămă astfel — celă ce se ocupă cu ea. În etatea prunciei și chiar și a juneței nu se pôte admite, că ară fi posibilă să le găsești pre acestea întrunite la o persónă, ală cărei spirită încă nu este dezvoltat, ci are de aci înainte să se desvólte. Și tocmă împrejurarea acésta ne face să ne dămă séma asupra modului cum amă pută să satisfacemă și pretențiunei, după carea îndatorați sântemă să facemă intrare sciinței în scólă și încă în etatea prunciei, și de altă parte să ținemă contă și de pedecile, ce ni să pună în cale la împlinirea acestei datorințe, prin însași dezvoltarea spiritului. Acestoră două pretențiuni juste număi atunci se va pută satisface, când singuraticele discipline de învățământă voră părăsi *forma și mersul loră logică*, precum le este dată de sciință și se voră acomoda mai multă scopuriloră scólei, decum se face acésta în scólă acum. Număi întêmplându-se acésta se va adeveri că scólă modernă se apropiă de realizarea unui învățământă educativă

și că lucrează chiar în spiritulū aceleia, dela care a emanatū idea unui atare învățământū, și care însuși astfelū sē exprimā: „A statori o pedagogiā, care să fiā liberā de erorile psihologiei vechi și liberā de îndatinarea învățaților, cari predatū sciința lorū necondiționat așa, după cum o au ordonatū și formulatū pentru trebuințele lorū, a fostū punctulū principalū de vedere, pre care l-amū urmāritū în cartea mea“ ¹⁾.

Fiindū odatā faptū, că sciința după cum ea sā găsește depusā în cărțile de scōlā este cuprinsā în abstracțiuni, urmēzā în modū naturalū, că cu predarea aceleia nu sā pōte începe de acolo fiindū acēsta în contradicere cu dezvoltarea naturalā a spiritulū. Spiritulū omenescū și primesce nătrēmēntulū seū din afarā, din viēta naturei și din viēta omenescā, cari i sē deschidū, ca totū atātea comorī bogate, de o valōre adevēratā, dar nu mai puținū unele și de o valōre problematicā. Aici întâlnește elū cu privirile sale obiecte concrete, fenomene, lucrări de māni omenesci; aici observā elū faptele și acțiunile omenesci dimpreună cu diferitele dispozițiuni sufletesci, de cari acelea sūntū însoțite, cu unū cuvēntū totū ceea ce există pōte sā fiā unū obiectū altū privirilorū și cercetārilorū sale. Lumea este o cartē deschisā pentru fiā care mirrītorū și are nūmai sā *privēscā bine* întrēnsa pentru ca atātū cātū s'au estinsū privirile sale sufletesci sā și devinā o parte a cunoscințelorū sale. De cāte-orī și îmbogățesce omulū cunoscințele pre calea acēsta, totdeuna obiectulū cunoscințelorū sale e multū puținū concretū și spiritulū nu i sē dā de a gata, ci este silitū, ca ceea ce și cāstigā sā și cāstige prin activitate propriā. Stā apoi în libera voiā și putere a acēstuia, ca elū sā prelucre materialulū de cunoscințe, sālū aranjeze într'unū sistemū bine organizatū, ca apoi din o atare lucrare spontanē sā resulte o culturā basatā. *Concretulū* este decī *punctulū de plecare*, ear' *sistemulū abstrāsū* este *sfirșitulū lucrării spirituale*, prin carea ne înmulțimū și îmbogățimū mintea.

¹⁾ Herbarts Päd. Schriften (Willmann) I. Bd. 328.

Nóue nu ne este dată posibilitatea, ca pre calea experienței să ne câștigămú tóte cunoscințele și dacă amú fi avisați numai la acésta, atunci arú fi de totú mărginite cunoscințele nóstre și nice nu arú fi posibilú a zidi mai departe la opera culturală a omenimei și prin urmare nice nu s'arú mai puté vorbi despre anumite grade culturale în vieța popórelorú. De aci suntemú avisați a ne folosi de esperiențele altora, din alte locuri și din alte timpuri, pre cari le găsimú depuse în monumentele culturale ale vremurilorú trecute și ale timpului, în care trăimú. În scólă nu putemú să ne ocupămú cu tóte productele culturale, ci avemú să alegemú din acestea, pre cari le pretinde scopulú unei scóle, ce are menițiunea de a da o cultură generală. Ceea-ce se unesce însă cu scopulú scólei trebuesce și acomodatú acestuia, altcum orí-și-ce muncă remâne zădarnică.

Înainte de a vorbi despre modulú cum are să fiă întocmită sciința din diferitele obiecte de învățământú pentru ca mai cu succesú să lucre întrú realizarea scopului amintitú, să vedemú în ce consistă acestú scopú. Sub scóla, despre carea s'a făcutú menițiune mai de multe-orí în cursulú acestorú cercetări, înțelegemú *scóla educativă* ear nu *scóla de specialitate*. Aceea scólă are să tindă prin toți factorii sei culturali spre unulú și același scopú adecă: spre a da elevilorú ei încredințați o cultură cu direcțiune pronunțată spre totú ce e *bine, adevăratú, frumosú, nobilú, onestú*, etc., cu unú cuvântú spre *moralitate*, séu vorbindú în terminí pedagogici, ea are să lucre într'acolo, ca în spiritulú elevilorú să prindă rădăcină *bazele unui caracterú religiosú-moralú*. Tóte mijlócele, cu cari dinsa lucră aú să fiă astfelú întocmite, încátú din o conlucrare armonică a acelora să resulte același efectú. Nice unui obiectú séu mijlocú de învățământú nu-í este ertatú, să servescă directú, decátú scopului supremú, deóre-ce altcum, scóla 'și perde caracterulú ei educativú. Tóte cunoscințele pe cari le împărtășesce elevilorú sântú numai *mijlóce* pentru ajungerea unui scopú mai înaltú; ele nu potú să fiă *însele*

scopulă învățământului, ci au să fie subordonate. Școala imprimată acele cunoștințe din știința sistematizată și ele în calitatea aceasta devin discipline de învățământ. Între aceste discipline trebuie să se stabilească un raport de coordonare și subordonare. Prin această școală și primesce o înfățișare organică în partea internă a ei în privința singuraticelor obiecte de învățământ. Obiectele de învățământ nu pot însă să de decătă *idei, cunoștințe, noțiuni*. Aceste trebuiesc astfel prelucrate și întogmite, încătă din acelea să resulte anumite *voințe morale*, cari rămân constante sub oră și ce împrejurări ale vieții, în condiții diferite sociale, climatice, fizice și psihice. Căci numai succedându-ne a stabili în mintea elevului anumite *principii morale de acțiune*, ne-a și succesă a lucra în sensul școlii educative, care tinde a face mai bună viață morală a indivizilor și a societăților.

Prin lucrările sale școala nu pôte deodată să-și ajungă scopulă atinsă mai susă, ci ea pôte numai să producă în spiritulă elevilor o dispozițiune sufletescă foarte apropiată de acelu scopă și anume ea pôte să desvölte *ună interesă multilaterată*, numită interesă pedagogică. Desvoltarea acestui interesă pretinde, ca noi să ne abatemă dela forma în care sântă *depuse cunoștințele în sistemele științei*, cari nu sântă în stare să captiveze în etatea prunciei, după cum acesta o potă la ună omă de specialitate, la care interesulă e deja desvoltat. Acestă interesă nu să va pută desvolta atunci, dacă se va urmări metoda abstractă dogmatică, după carea e ordinară știința în cărțile de școlă, ci din contră atunci, când elevulă va fi pusă ca însuși pre o basă concretă foarte largă să se ridice la abstracțiună. Să cercămă a aplica acestă adevără metodică la diferitele obiecte de învățământ și să vedemă intru câtă prin aplicarea lui s'ară schimba mersulă logică stabilită de știință.

După cum s'a vędută în partea primă, în științele naturale descriptive *calea urmată de știință e tocmai contrară cu pretențiunea noastră de a purcede dela concretă, deorece*

împărății, clase, ordini sîntu numai noțiuni abstrase din mulțimea de indiviți. În această mulțime s'a aflatu, că unii indiviți sémănă în multe privințe la olaltă, și lumea învătăta a căutatü după toți indiviții și i-a grupatü la olaltă, formändü genuri. Cercetändü mai departe a constatatü, că și între grupele acestea esistă öre-care asemănare și așa acele, ce avëu asemănare, aü fostü cuprinse sub o singurä grupă și pre calea acesta s'a formatü noțiunea de familiä. Grupändü mai multe familii, la olaltă după caracterele lorü înrudite a ajunsü la noțiunea ordine și dela acestea la clase, dela clase la tipuri, și numai mai în urmă dela tipuri la împărății. Acesta este calea, pre carea a purcesü omulü de sciintä la formarea sistemulü sëu; acesta este și calea cea adevëratä pre carea spiritulü omenescü ajunge a se îmbogăți cu noțiuni de pe diferite terene ale vieții omenesci. Dacă cineva nu a purcesü pe calea acesta, dacă noțiunile sale nu s'aü formatü pre basa concretulü, atunci ele vorü fi numai o povară pentru spiritü, ele nu vorü putë sä vinä în diferite combinațiuni și sä dé nascere altorü produse spirituale mai înalte. În casulü acesta nice în spiritulü omulü nu se va produce aceea dispozițiune sufletescä, de carea este condiționatü ori-și-ce progresü. De aci urmëzä, că scöla numai atunci 'și va putë ajunge scopulü în punctulü acesta, când ea va pune pre elevii sei sä *intueze* individü de individü, sä caute *asemănările* și *deosebirile* dintre indiviți și făcëndü acesta comparațiune sä reasumeze notele comune. Prin acesta în spiritulü elevulü s'a desvoltatü o idee generalä, în carea nu sündü cuprinse particularitățile ideilorü cäștigatë la fiä-care individü. Procederea acesta imitëzä întru tóte desvoltarea naturalä a spiritulü și în felulü acesta este capabilä de a desvolta unü interesü deosebitü în elevi. Mai este de a se considera și aceea, că aici spiritulü este pusü în continuä activitate și pururea deștéptä totü atâtea cerințe pentru desvoltarea unü interesü pedagogicü.

În ramulü sciințelorü naturale esplicative, fisica și chemia, încă a purcesü omenimea dela fenomenele, ce se observä în

natură și observându ađi unul, mâne altul, a ajunsu la convingerea, că anumite fenomene *se succedu după ore-care regulă*, că ele se raporta una cătră alta, după cum se raportă cauza cătră efectū seū efectulū cătră cauză. Causalitatea arătată mai de multe-ori a condusū la aflarea legilorū *fisice și chemice*. *Esperiența* a fostū *basa*, pre carea punēdu-se lumea învățată a pututū numai să afe tóte legile, pe carī ađi le găsimū puse în sistemū, în *fisică și chemiă*. Arū fi deci de totū nenaturalū a voi, ca să le dai elevilorū pe acestea de a gata, cređendū, că poți să le dai mai multū și dóră și mai curēndū, pentru-că deși ai încerca să le dovedesci prin esperimente, totuși pentru elevū rămānū în partea cea mai mare neînțelese și prin urmare aprópe de nici o valóre pentru cultura lui ulterióră. Și aici trebuie să părăseci mersulū lorū *scientificū* și să începī unde e posibilū a pune pre elevū să *observe însuși fenomenele în natură*, să le *compare* între olaltă și să afe *raportulū de causalitate*, ce există între ele și totū elū să *stabilēscă și legea aflată*. Întru câtū nu este posibilū a o face acēsta în natură, datori sūntemū a urma în esperimentele nóstre totū pre calea acēsta.

Totū condusū de unū asemenea modū de gândire, susținemū în *matematică concretulū, ca punctū de mănecare*. Și aici avemū sē pornimū dela *esemplele și problemele practice*, date în natură și viața omenēscă și numai după-ce la acestea amū deprinsū spiritulū de ajunsū, apoi aflāmū *din acestea regule, formule, teoreme*. În geometriă este *falsă procederea* aceloră, carī începū, spre pildă, cu *definițiunea triunghiului* și numai după aceea tractēză felurile acestora, după relațiunea laturilorū și a unghiurilorū. Calea cea adevērată este a pune pe elevū, ca din intuirea mai multorū triunghiuri în natură să-și căștigate idea unū anumitū triunghiū, din asemănările făcute între acestea să vină la aflarea felurilorū triunghiuri și numai după-ce a terminatū lucrarea acēsta, totū *prin comparațiune* să *abstragă noțiunea* unū triunghiū și să-ī dea definițiunea. De aci și pretinde nóua

metodică ca fețele preste totu să se învețe în scôlă numai prin intuițiunea propriă la obiecte din natură și în specialu acêsta se pôte face la corpurile geometrice, de cari încă putemă afla pretutindenea, și încâtu ne este dată posibilitatea sântemū datorī să le căutămū și să purcedemū de aici. La cubū putemū să desvoltămū patratulū, la prismă paralelogramulū, la piramidă triunghiulū și așa mai departe. Aici este indiferentū, cu care din ele începemū, acêsta atárnă dela împrejurările locale, unde ne aflămū. Prin acêsta părăsimū cu totulū mersulū după care sântū ordinate cunoscînțele geometrice în sciință și luămū tocmai o cale inversă. Nunumai aceste cunoscînțe elementare din geometriă se potū desvolta pre basa concretulū, ci chiar și cunoscînțele din trigonometriă. Pentru aflarea regulelorū trigonometrice se dau elevilorū mēsurări de distanțe și înălțimi și la acestea se desvoltă regulele amintite ¹⁾).

În cele până aci arătate amū vēdutū la unele esemple calea, pre care arū fi să se predee sciințele naturale în scôla educativă. Acêsta este chiar opusă aceleia, după carea ni se dă sciința în diferitele manuale de scôlă.

În tôte obiectele de învățămētū, pretinde desvoltarea interesulū, ca să părăsimū calea *abstractă logică*, și să luămū pe cea *concretă psihologică*. Nu mai puținū în gramatică, și sintactică, ca și în stilistică și literatură. *Regulele gramaticale și sintactice* au să fiă *scôse din limba viuă* și nu trebuie să ne ținemū legați de *ordinea* stabilită de sciință. Cunoscințele din stilistică și literatură nu au să fiă împărțășite elevilorū după vre-unū manualū ci ei au să fiă conduși a le afla înșiși din esemple și din ocuparea cu diferiți autori clasici. Numai în modulū acesta vomū putē să stērnimū în elevi plăcere și interesū față de învățatură.

În cercetările de până aci nu s'a făcutū amintire de unulū din cele mai importante obiecte de învățămētū, impor-

¹⁾ Veđi o încercare de natura acêsta in Jahrbuch des Vereins für Wissenschaftliche Pädagogik. XX. Jahrgang. Dresden 1888.

tantu chiar pentru raportul directu, in care se afla elu cu scopulu educatiunei, anume despre religione. Nu s'a facutu amintire mai cu semă din acelu punctu de vedere, fiind că noi ne-amu ocupatu cu forma, pre carea are să o ia sciinta in scola, era studiulu religionei dupa cum e cunoscutu are de obiectu credinta. Cu tote acestea credemu a nu ne abate dela scopulu nostru, daca vomu cerceta in catva starea lucrului si aici. Dintre tote obiectele de invetamentu, ce cadu in cadrulu studiulu religionei, se cuvine să amintimu cu deosebire *catechismulu*. In acesta suntu cuprinse numai *abstracțiunil* si *sisteme abstrase*, cari astfelu predate nu strabatū la inimă, ci rămānu unū balastu pentru spiritu. Si desvoltarea acestora trebuie să urmeze calea indicata mai susu, să începā dela esemple. Tote sistemele *religiōse-etice* trebuiesc *desvoltate pre basa concretulu*. *Eseemple concrete* spre acestu scopu ne ofere *istoria biblică*, *istoria bisericescā* si *istoria profanā*, chiar si *literatura*. Aici, in aceste aflamu noi personaje, cari in deosebite situatiunil ale vieții lorū ne potu servi ca totū atatea modele demne de imitatu si tocmai la acestea totū in modulū aratatū mai susu putemū să abstragemū pentru noi *principiil de viață*, cari suntū totū odatā si principii pretinse de religione si moralā.

In sfersitu mai avemū să amintimu, că si in geografiā avemū să fimū conduși de același principiū metodicū, de care sūntemū conduși si la celelalte obiecte de invetamentu. Sciinta geografiei purcede dela *universu* la *sistemulu nostru solaru* si de aci la globulu pământulu, la continente, țeri si apoi orașe si sate; așa dara dela *generalu* la *specialu*. Geografia a fostū încă de multū numita o sciinta, care asociazā alte sciinte, si cu dreptū cuventu. De aci si pretinde noua Metodică, că ea să fiā determinatā in mersulu seū dupa istoriā. Ori-si-care parte de pământu seū țerā să se tracteze atunci, când să tractezā vre-o epocā istorică, a cărei evenemente s'au desfășuratū pe acelu locū, deore-ce interesulu ore-cum naturalū, ce-lū au copii față cu espunerile din istoriā, se trans-

plântă și asupra geografiei. Italia și Grecia să se tracteze deodată cu istoria acestor popoare; Asia deodată cu resbelele persice; America deodată cu resbelele de libertate nord-americane și cu descoperirile etc. Aceste două obiecte se ajută împrumutată și cunoștințele se concentrează în spirit.

Tot așa asemenea se ajută și matematica adusă fiind în legătură cu științele naturale, și știința limbii adusă în legătură cu istoria și științele naturale. Aceste, ca științe formale, au să-și primescă conținutul lor concret din disciplinele amintite și interesul elevului, odată dezvoltată la acelea, trece și asupra acestora. Este greșit din punct de vedere metodic să văi să dezvoltați știința obiectelor formale la conținutul cu totul nou și necunoscute. Prin aceasta se va schimba cu totul forma sistematică, pe care le-a dat știința.

Pe baza cercetărilor desfășurate putem acum susține, că școala educativă, dacă e ca să-și realizeze ținta ei ideală, nu poate să urmeze în predarea științei din diferitele obiecte de învățământ mersul acela, pe care l-a stabilit știința, ci este silită să se abată dela el. Motive puternice metodice o silesc la acesta. Calea, pe care am vădit că are să urmeze, este întru toate în consonanță cu dezvoltarea spiritului omenesc atât la indivizi, cât și la neamul omenesc. Chiar și în dezvoltarea culturală a omenirii punctul de mănecare a fost concretul, experiența. Toate științele au fost la început cunoștințe, basate pe experiențele singuraticilor și numai mai târziu pe un grad înalt de cultură s'au formulat în sisteme abstracte. În fața acestui fapt, dovedit și de istorie și de viața actuală, nu mai încap îndoaia, că școala modernă datorită este a părăsi *metoda tradițională științifică* și a îmbrățișa *metoda naturală psihologică*, dacă e ca prin lucrările sale să opereze o reformă salutară în cultivarea tinerei generații.

Dr. Petru Șpană.

MEDARD.

În ziua de optă Iunie după calendarul gregorian se face pomenire în biserica catolică apusenă despre sfântul, al cărui nume se află mai sus. E lucru teologico-istoric a scirici după influința sfântului *Medard* asupra dezvoltării bisericii creștine. Un incident însă este, ce me face să vorbesc aici nițel despre *Medard*, anume că pe multe locuri domnesce în popor credința, că dacă plouă în cea zi, atunci țină ploile șese săptămâni.

Omenii ușori de minte numesc superstițiunii pe o mulțime de adevăruri, ce le auțim trecând ca moștenire din neam în neam. Dar omenii cei scrupuloși, cari adecă scrutează până la originea fenomenului, stau și se intrăbă, cum și când s'a născut în popor cea superstițiune, că plouând în ziua sfântului *Medard* are să plouă șese săptămâni?

De ore-ce lumea progresază, dar întru progresare aderă la principiul, că ce e bun să păstrăm, ear ce e reu să lăpădăm, și noi încă voim să progresăm; de aceea să ținem și noi ce e bun și să condamnăm ce întunecă mîntea. Să ventilăm dară credința poporului referitor la ploia din ziua lui *Medard*!

Dela nemuritorul *Newton* încóce lumea a progresat mai mult, decât a progresat în două mii de ani înainte de densus. Prin neperitórele rezultate, ce le-a obținut *Newton* în științe, vorbim astăzi despre constituțiunea sistemului nostru solar mult înși póte mai sigur decât despre constituțiunea republicei *San-Marino*. Vorbim despre forma, mărimea, constituțiunea fizică a sórelui cu óreși-care încredere de invidiat. Apoi referitor la pământ ne încumetăm, dar și avem titula să anunțăm în mod profetic o mulțime de fenomene, cari nu ne desmintesc. Anunțăm pe minut ivirea eclipselor și a fluxului și refluxului de pe oceanuri, anunțăm cu probabilitate cutremurul de pământ și erupțiunile vulcanice, și nu ne sfimă a dice — dar ne spune și

poporul — că la schimbarea lunii se conturbă hotărît echilibrul din aerul atmosferic. Și ce este *Medardul*? Cred că nu fac smintă decât afirmă, că sub *Medard* înțelegem o conturbare neîndatinată în echilibrul din aerul atmosferic. Far ploii de șese săptămâni de sigură potă avé locă numai dintr'o conturbare estraordinară a atmosferei pământului. Să vedemă acum întru câtă pôte fi conturbat echilibrul aerului atmosferic pe timpul lui *Medard* în modă neîndatinată.

E faptă pozitivă, că tulburarea echilibrului din atmosferă provine mai alesă din influința căldurei rađelor solare. Pe emisfera nordică în luna lui Iunie ajungă mai multe rađe solare și în deosebii pe lângă ecuatoră se încălđesece aerulă de pe suprafața pământului chiar până preste 60° C. Acestă aeră ferbinte, fiindă de totă ușoră se înalță oblu în susă, forméză óreși-cum ună curentă de aeră ferbinte, ce ajunge până susă în regiuni considerabile ale atmosferei. Dar fiind-că în natură spațiu vacuă nu esistă, de aceea în loculă aerului celui înălțat de pe lă ecuatoră, trebuie să vină aeră próspetă din apropiere, adecă din părțile de cătră nordă, seă pe emisfera sudică de cătră sudă. Astfelă se pornescă dară din regiunile polare curente de aeră rece, avéndă la începută direcțiune oblu spre ecuatoră. Scimă însă, că pământulă se întórce în giurulă osiei sale dela apusă spre resărită și că nu tóte punctele din suprafața pământului aă iuțelă uniformă în giurulă osiei; punctele ce sântă mai aprópe de ecuatoră se mișcă mai iute, pentru că sântă mai depărtate de osie, decâtă cele de lângă poli, din causă că pământulă e globă turtită. În urma causei amintite mai susă, pornindă dela polulă nordică o cantitate de aeră spre ecuatoră, aceea întimpină în calea sa locuri, ce aă mai repede iuțelă în giurulă pământului, decâtă cum aă locurile, preste cari deja a trecută. Decii precum corpulă nostru, aflându-ne pe trăsură când acésta se pune în mișcare, arată nesuința de a remăné ceva îndereptă din cauza inerției, totă astfelă din cauza inerției remăné îndereptă și aerulă ce vine din spre poli, și remănerea acésta se arată cu atătă

mai tare, cu câtă ajunge acelă aeră mai spre ecuatoră, așa că dela regiunile tropice începândă aerulă curge pe suprafața pământului avândă direcțiune dela ostă spre vestă. Ce amă disă însă despre aerulă de pe suprafața, are valóre și despre celă caldă, ce s'a urcată susă în atmosferă, dar chiar în sensă întorsă; adecă dela ecuatoră spre poli curgă două curențe de aeră caldă, cari se îndreptă cu atâtă mai tare spre ostă, cu câtă înainteză în regiuni mai depărtate dela ecuatoră. — Aceste două curgeri de aeră seă vânturi le numescă ómenii vânturi passate și se întimplă pe emisfera nordică mai alesă în Iunie, ear pe cea sudică în Septembre. Navigatorii Spanioli, începândă dela insulele canarice, nici nu se mai interesază de năile loră, căci vântulă passatū le mână directū spre Antile, fiindă víslele întinse și împregiurările atmosferice normale.

Pământulă nostru în 2 părți din trei este acoperitū cu apă și apele aceste din cauza radeloră solare evaporéză neîncetată și aburii se înalță în atmosferă. Prin urmare atâtă vântulă passatū, ce vine din spre poli, câtă și celă ce trece pe deasupra dela ecuatoră spre poli, cuprindū în sine cuantități însemnate de aburi, ceștia mai caldi decâtă cei ce se află în vântulă passatū de pe suprafața pământului.

Între împregiurări normale vânturile passate și percurgă calea loră fără ca să se conturbe unul pe altulă. Dar adeseori se ivescă împregiurări nenormale, și prin aceste se conturbă fórté echilibrulă aerului atmosfericū. Împregiurări nenormale ară fi spre esemplu prea marea evaporare a apeloră de pe pământū, seă apropierea extremă a pământului de cutare corpū cerescū, seă chiar și constituțiunea fizică a sórelui, după care rađele solare nu sântū într'o formă de intensive, nici în lumină nici în căldură. Acestea și d'al d'estea împregiurări potă face ca vântulă passatū, ce trece pe susă prin atmosferă, să se plece prea tare spre pământū și să se întâlnească și să taie prin cestă altă, care suflă de cătră poli. Prin acésta firesce se conturbă echilibrulă atmosferei de nu

póte fi rehabilitatú decátú dupá sêptemâni întregi; de aici provine apoi, cá în acestú intervalú domnescú ploí îndelungate și neîndatinate. Acésta conturbare atmoferică are locú mai alesú în prima jumetate a lunei lui Iunie, și fiind-cá de sfântulú *Medard* se face pomenire chiar la mijloculú primei jumetați a acesteí lune, poporulú, de sigurú basatú pe observațiuní îndelungate, a susținutú și susține, cá decá plóuá în ziua lui *Medard*, atunci ținú ploile șese sêptemâni.

Nu este dar credința deșértá acésta afirmațiune, *ci este unú adevêrú ceva prea esageratú*, pe carele avemú să-lú înțelegemú așa, cá ivindu-se ploí camú pe timpulú cândú e ziua lui *Medard*, avemú să ne așteptámú la ploí îndelungate cu atátú mai vêrtosú, cu câtú vorú fi prezênți și alți factori de aí naturei, cari sântú acomodați de a contribui la conturbarea echilibrului din aerulú atmosfericú.

Cátú pentru anulú acesta, în multe locurí din patria nóstrá în numita ți a plouatú, și poporulú a ȕisú cá vorú fi ploí șese sêptemâni. Ploile aceste le esplicámú decí, dupá cele amintite astfelú, cá mai pe timpulú acela a fostú pleniluniu, ceea-ce conturbá ecuilibrulú atmosfericú, de altá parte éráși aflámú, cá regentulú anului, planeta Marte, chiar pe atunci a ajunsú în cea mai aprópe distanță de pámêntú, prin urmare și ea, prin atracțiunea sa, a contribuitú la acea conturbare de echilibru atmosfericú. Vorú mai fi póte și alte cauze, de exemplu mișcámintele calorice din internulú cójii pámêntului etc. cari tóte daú o acțiune puternică, ce se concentrá în încruciașarea vânturilorú passate.

Sá nu desprețuimú dará credințele numite deșerte, cáci parte mare din ele sântú efluxulú unorú esperiențe îndelungate ale poporului, și prin studiarea lorú criticá ajungemú a cunósce starea culturalá a respectivelorú popóre, ce le-au creatú, dar póte cá ajungemú și la alte rezultate interesante.

Teodorú Ceontea.

PARTEA OFICIALĂ.

Nr. 108/1890.

Procesul verbal

al comitetului Asociațiunii transilvane pentru literatura română și cultura poporului român, luat în ședința dela 13 Iunie a. 1890.

Președinte: G. Barițiu. Membrii prezenți: Dr. Il. Pușcariu, vice-preș., E. Măcellariu, Z. Boiu, Ioan Popescu, Ioan Hannia, Parteniu Cosma, I. G. Popu, Ioan Crețu, G. Candrea, cassar, N. Toganu, bibliotecar.

Secretar: Dr. I. Crișianu.

Nr. 47. D-lu Valeriu Bologa, dirigentu al filialei „Albina” din Brașov, prin hârtia dto 28 Maiu a. c., trimite pe lângă conșpectu, actele, în numeru de 480, referitoare la viața și morțea reșosatului vice-președinte al Asociațiunii d-lu Iacobu Bologa, pentru folosire la compunerea biografiei acestuia, conform hotărrii adunării generale dto Abrudu 6 Augustu 1888, pe lângă rugarea: să i se confirme primirea, ear după folosire să i se retrimitu actele. (Ex. Nr. 98/1890).

— Actele subșternute se transpunu comisiunii exmise din sinulu comitetului cu datulu 18 Septemvrie 1888 sub Nr. 282/1888 cu însarcinarea, de a compune biografiile decedaților conducători ai Asociațiunii. Intrarea actelor la comitetu s'a adevritu pe cale presidială.

Nr. 48. D-lu Mihaiu Andreica, cassarul despărțementu VII (Abrudu), prin scrisorea dto 11 Iunie a. c. trimite suma de 232 fl. 45 cr. intrată ca taxe dela membrii vechi și noi din numitulu despărțementu, cu rugarea, să i se cuiteze primirea, ear membriloru noi să li se estradee diploma (Ex. Nr. 103/1890).

— Se adevereșce primirea sumei de fl. 232.45, care s'a transpusu la cassa Asociațiunii pentru contare și manipulare. Membrii de nou înscriși voru primi diploma îndată după urmarea aprobării adunării generale proxime.

Nr. 49. Cassarul Asociațiunii, d-lu G. Candrea, prin scrisorea dto 13 Iunie a. c., respundendu la însarcinarea primită pe cale presidială cu datulu 26 Aprilie a. c. sub Nr. 78, arată, că a vëndutu d-lui căpitanu Pantaleonu Lucața unu captorașu scosu din folosirea Asociațiunii, care ca nou a costatu 6 fl. 50 cr., cu prețulu de 5 fl. 57 cr., pe caru i-a administratu la cassa Asociațiunii sub Nr. jurnalulu 130.

Încātu privesce însarcinarea primită, de a opina dacă e neapăratu de lipsă și dacă se pôte deschide pivnița de sub localulu menitu pentru spitalu în casa Asociațiunii Nr. 8 strada Morii, d-lu cassaru e de părere, că totă lucrarea, pe lângă aceea că e costisitoare, aru fi nefolositoare, mai alesu în vederea, că pivnița și fără

ușa, ce ar fi a se introduce, are resuflătoare și astfel nu amenință cu deteriorarea edificiului. (Ex. Nr. 104/1890).

— Raportul d-lui casarū, G. Candrea, se ia cu aprobare spre știință, atât în ceea ce privește vinderea cuptorului scos din folosire, cât și în ceea ce privește rămânerea pivniței în starea ei de mai nainte.

Nr. 50. Direcțiunea școlii civile de fete prin hârtia dto 8 Iunie a. c. Nr. 55 așterne spre revizuire procesul verbal din conferința corpului didactic dela 7 Iunie a. c., în care se cuprinde, între altele, și programa examenelor de vară, statorite pentru anul acesta (Ex. Nr. 106/ 1890).

— Cuprinsul procesului verbal subșternut dimpreună cu programa examenelor, se ia cu aprobare spre știință.

Nr. 51. În legătură cu cele cuprinse la punctul precedent, comitetul decide:

— Să se eximită, în calitate de comisar, la examenele publice ale școlii civile de fete dela finea semestrului al II-lea al anului școlastic 1889/90, președintele Asociațiunii, totodată și delegat al comitetului în afacerile școlare, d-lu George Barițiu, avându despre rezultat a face raportul comitetului.

Nr. 52. Urmază la ordinea zilei raportul comisiei exmise din șinul comitetului cu datul 16 Septembrie 1889 sub Nr. 296 cu însărcinarea, de a face comitetului propunerii relativu la modul: cum ar fi să se execute mai cu folosul concludul adunării generale dto Făgărașu 16/28 Augustu 1889 Nr. prot. 23 și anumit, cum ar fi să se folosescă suma de floreni 1000, votată pe anul budgetar 1890 pentru înavușirea literaturii populare române, și în fine care ar fi planul cel mai corăspundător pentru organizarea viitoare activității a Asociațiunii pe terenul literaturii numite.

„Pornind din acelu punct de vedere, că sumele de bani votate de Asociațiune spre scopuri literare să potă fi întrebuințate în modul cel mai folositor în dezvoltarea sistematică a literaturii și a culturii în școlă pe calea învățământului de o parte, eară de altă parte fiindu un lucr notoric că în școlile medii române din patriă încă până astăzi se simte mare lipsă de manuale corăspundătoare tipărite din anumite obiecte de învățământ; fiindu mai departe un lucr totu așa de cunoscut, mai ales pentru cei ce au ajuns în contact cu profesorii dela numitele institute de învățământ, că nu atâta lipsa de puteri literare, cari să compună atari manuale, câtu mai vartos lipsa de mijloce a se eda în tipar manualele de lipsa în limba română, aduce cu sine, că încă până astăzi să se folosescă în școlile medii manuale compuse în altă limbă, mai ales în cea germână, seu manualele necorăspundătoare să se completeze prin odioșele manuscrise, cari de altmintea suntu și oprite strinsu prin decrete ministeriale: majoritatea comisiei, reprezentată prin președintele Asociațiunii, d-lu G. Barițiu, și prin vice-președintele Asociațiunii, d-lu Dr. Ilarionu Pușcariu, face, cu

privire la modul de întrebuințare a sumei de 1000 fl. votată de Asociațiune pe anul 1890, următoarea propunere:

1. Asociațiunea publică premii de câte 300—400 fl. pentru manualele cele mai bune edate în tipar în limba română, de care se va constata trebuința în școlile medii.

2. Spre acestu scopu comitetulu Asociațiunii se pune în conțelegere cu corpurile profesoriale dela numitele școle, eventualu cu ordinariatele bisericesci, sub care substaū acele școle, pentru constatarea manualelorū, de cari se simte mai tare lipsă, înțelegându-se de sine, că acelorū ordinariate, ca organe de suprainspecțiune școlară, compete introducerea acelorū manuale premiate în școlile medii, ce le substaū;

3. Manualele censurate, aflate de bune și premiate de Asociațiune, rămānū proprietatea rezervată a autorilorū, cari sūntū însă obligați, că cu premiulu câștigatū să le dea în tiparū sub propria îngrigire.

4. Încātū din suma de fl. 1000 votată, ce stă la dispozițiunea comitetulu spre scopuri literare, după distribuirea de premii pentru manuale, aru mai prisosi o parte, aceea se rezervă pentru premiarea elaboratelorū de valore literară, ce ar incurge la comitetū din partea autorilorū pentru publicare în fōia Asociațiunii seū în broșuri separate.

Față cu acēstā propunere a majorității din comisiune, membrulu acesteia, d-lū Ioanū Popescu, prim-secretarulū Asociațiunei, presentā propunerea ce urmēzā:

„Pentru realizarea intențiunii, pentru care adunarea generală a Asociațiunii a votatū 1000 fl., îmi iaū voia a propune următoarea modalitate:

a) D-lū președinte alū comitetulu și Asociațiunii să fiā rugatū a se adresa cătrā domniī încă în viață, cari s'au fostū înscriși în secțiunile sciintifice ale Asociațiunii, invitāndu-i, ca să și împlinescā obligāmētulu, conform §-lui 3 din regulamentulu acelorū secțiuni. (Regulamentulu din cestiune votatū în adunarea generală a Asociațiunii ținută la Turda în anulū 1880 în §-ulu 3 conține următoarea dispozițiune: „membriī secțiunilorū se vorū obliga a elabora și presenta pe fiā-care anū celū puținū câte unū operatū, fiā originalū, fiā traducțiune, fără considerare la specialitatea secțiunii, din care face parte, seū vorū contribui la înmulțirea colecțiunilorū sciintifice și literare ale Asociațiunii“).

b) Domnulu președinte se invite pe lângā membriī secțiunilorū și pe alți membri ai Asociațiunii, cari s'au arātātū lucrători pe terenulū literaturei și alū sciinței, ca să binevoiescā a se înscrie în vre-una din acele secțiuni și a conlucra împreună cu membriī acelorā la realizarea scopurilorū literare și culturale ale Asociațiunii.

c) Atātū scrierile, ce vorū intra la presidiulū comitetulu dela membriī secțiunilorū, câtū și cele ce vorū fi presentate din partea altorū literați și omeni de știință ai noștri, vorū fi date spre cen-

surare la comisiuni, cari până se voru activa secțiunile, voru fi compuse din partea comitetului, câtu va fi posibilu din membrii aceloru secțiuni, în totu casulu însă din ómenii competenți în materiile de examinatú.

d) Intrucátu se va ajunge din mii de floreni, se voru premia din ea tóte scrierile de meritú, cari voru fi recomandate de amintitele comisiuni, dându-se preferință mai alesú scrierilorú menite pentru poporú.

e) Scrierile meritorie, atátu cele premiate, câtu și cele nepremiate, se voru publica în fóia Asociațiunii, eventualú în cărți separate, cari pe urmă se voru vinde cu prețurile cele mai reduse, pentru a se răspândi câtu se póte de tare în poporú.

f) Comitetulú Asociațiunii va face adunárii generale, ce se va ține în anulú acesta, raportú despre cele efeptuite și va invita anume pe membrii secțiunilorú, ca cu ocasiunea acelei adunári să se constituie și eventualú se iea hotăriri cu privire la activitatea lorú în viitorú.

Dupá o dezbateré mai îndelungată, cassarulú Asociațiunii, d-lú G. Candrea, propune și comitetulú decide:

— Afacerea se remite comisiunii pe lângá însărcinarea, ca și majoritatea aceleia să presente comitetului în ședința cea mai de apróte unú proiectú de conclusú referitorú la planulú cerutú prin hotărirea adunárii generale din Făgărașú, conformú căruia arú fi să se organizeze în viitorú activitatea Asociațiunii pe terenulú literaturéi populare române.

Nr. 53. Aú intratú la comitetú taxe de membrii dela: Poré Teodorú, în Alba-Iulia pro 1889/90 10 fl.; Elefterescu Emilú, în Bucuresci pro 1890 5 fl.; Tobiasú Alex. în Abrudú pro 1890 6 fl.; Cirlea Michaiú, în Abrudú pro 1890 5 fl.; Furdui Romulú, în Câmpeni pro 1890 5 fl.; Pasca Simionú în Sălciva, pro 1889 și 1890 10 fl.; Munténú Ioanú în Ofenbaia pro 1890 5 fl.; Ioanú Danciu, în Ofenbaia pro 1890 5 fl.; Dr. Basilú Preda, în Câmpeni pro 1890 5 fl.; Romulú Marcu, în Bistra pro 1890 5 fl.; George Cosma, în Roșia pro 1889/90 10 fl.; Alexandru Ciura, în Abrudu pro 1890 5 fl.; Sima George, în Cărpinișú pro 1889 5 fl.; Pompiliu Șulutú în Roșia, pro 1890 5 fl.; Ioanú Maiorú, în Roșia pro 1889 și 1890 10 fl.; Constantinú Cotișelú, în Certege pro 1890 5 fl.; Papiu Alex. în Bistra 5 fl. pro 1890; Petru Goșa, în Lupșa pro 1890 5 fl.; Oprea Andreiú, în Musca pro 1890 6 fl.; George Bocănicí, în Roșia pro 1890 6 fl.; Achimú Petru, în Bucium-muntari 101 fl. taxá de membru pe viață.

— Spre știință.

Nr. 54. Cu provocare la cele cuprinse sub punctulú 46 alú procesului verbalú alú acestui comitetú, luatú în ședința dela 27 Maiú a. c. se însémná, cá din eróre dupá cuvintele „Mateiú Popú Grideanulú în Murêș-Oșorheiú pro 1889 5 fl.;" și dupá cuvintele „Stoica Antonie în Murêș-Oșorheiú pro 1889 5 fl." aú rémasú afará

cavintele: „Intrați la cassa Asociațiunii încă la 5 Septembre 1889“, ceea-ce prin acésta se rectifică.

George Barițiu m. p.
președinte.

Dr. I. Crișianu m. p.
secretarului II.

Verificarea acestui procesu verbalu se încrede d-loru: Archimandritu și vicaru Dr. Il. Pușcariu, Ioanu Popescu, I. Crețu.

S'a cetitu și verificatu, Sibiuu la 5/17 Iuniu 1890.

Dr. Ilarionu Pușcariu m. p. Ioanu Popescu m. p. Ioanu Crețu m. p.

Nr. 118/1890.

Procesu verbalu

alü comitetulu Asociațiunei transilvane pentru literaturä romänä și cultura poporulu romänü, luatü în ședința dela 23 Iunie n. 1890.

Președinte: George Barițiu. Membrii prezenți: Dr. I. Pușcariu, v.-preș., E. Măcellariu, I. Hannia, I. V. Russu, P. Cosma, N. Frateșiu I. Popescu, I. Crețu, I. G. Popu, G. Candrea, cassaru.

Secretaru: Dr. I. Crișianu.

Nr. 55. Direcțiunea școlei civile de fete prin härtia dto 12 Iuniu a. c. Nr. 58, subșterne spre revisuire procesulu verbalu, luatü în conferința extraordinarä a corpulu didacticu dela 12 Iunie a. c.

Din procesulu verbalu subșternutu se vede, că la invitarea direcțiunii:

a) invetătoreä Eugenia Trifu declarä, că, dacă prestațiunile ei din anulü ce expirä, vorü fi mulțämitu direcțiunea școlarä și comitetulu Asociațiunii, e aplecatä a rămäné și mai departe în postulü seü;

b) invetätorulü Dr. Vasile Bologa asemenea vrea sä rămänä în postulü seü; cere însă, cu provocare la decretulu de denumire, ca se fiä numitu de invetätorü definitivü;

c) invetătoreä Victoria Filipescu nu mai reflectözä pentru viitorü la postulü avutu, fiindü hotärtä a eși din statulu invetätorescü;

d) invetätorulü Dr. Petru Spanu declarä, că arü fi aplecatü a rămäné la postulü seü pentru casulu, când i s'arü concede sä funcționeze mai departe și în lipsa examenulu prescrișu de cualificațiune.

În fața acestorü declarațiuni, directorulu școlei cere a se constata, că densuslü a fostü în generalü deplinü mulțämitu cu prestațiunile și purtarea tuturorü membrilorü din corpulu didacticu, și arü privi cu părere de rău îndepärtarea ori-cäruia dela școlä.

În legäturä se presentä și o declarațiune în scrisü a invetätorulü Dr. P. Spanu de cuprinsulu, că permitiändu-i-se a funcționa și în anulü viitorü 1890/91 se va supune în timpulü prescrișu, anumitu la finea anulü școlarü viitorü, la examenulu de cualificațiune invetätorescü pentru școlele civile (Ex Nr. 107/1890).

— Comitetulu decide: ad a) și b) avändü în vedere și pärerea direcțiunii cu privire la purtarea și prestațiunile membrilorü din

corpul didactic, învățătoarea Eugenia Trifă și învățătorul Dr. Vasile Bologa se întăresc definitiv în postul lor și li se extradă decretul în regulă.

— ad *c*) declarațiunea învățătoarei Victoria Filipescu se sesvesce spre știință, postul ei se declară de vacant și pentru în-deplinirea lui se escrie concursu pe lângă emolumentele stabilite prin concludul comitetului dto 16 Septembrie 1889 pt. prot. 99.

— ad *d*) comitetul va întreveni pe calea sa la inspectorul reg. de școle, eventualu la înaltul ministeriu reg. ung. de culte și instrucțiune publică, ca învățătorul Dr. Petru Spanu să fiă admisu a mai funcționa încă unu anu și fără examenul prescriș de calificațiune, mai alesu și în vederea declarațiunei sale, relativu la facerea examenului.

Nr. 56. Se presentază hârtia dto 13 Iuniu a. c. Nr. 372 a comisiunei administrative a comitatului Sibiiului, prin care, cu pro-vocare la esmisul domnului ministru de culte și instrucțiune pu-blică dto 4 Februariu 1887 Nr. 1948, referitoru la dreptul de pu-blicitate alu școlei Asociațiunii, transpune unu circulariu publicatū la tôte autoritățile școlastice din statū alu aceluiaș Domnu ministru dto 9 Maiu a. c. Nr. 9101 de cuprinsulū, că școlele poporale sus-ținute de privați seū reuniuni nu sântu în dreptū a estrada testi-monii îndeobște valabile, dacă nu sântu investite cu dreptul de publicitate, și recercă comitetul: să insiste, ca învățătorii aplicați la școla Asociațiunii să-î înainteze, în câtu nu s'a întemplatū până acum, testimoniile despre depunerea examenului prescriș de cua-lificațiune, și încâtū, acesta nu s'arū putē acuma, să iee măsurile de lipsă în acestă privință, ca astfelu numita comisiune să ajungă în pozițiunea de a enunța recunoscerea dreptului de publicitate alu școlii Asociațiunii (Ex Nr. 113/1890).

Să se dea On. comisiunii administrative a comitatului Sibiiului informațiunii detaiate despre starea de față înfloritoare a școlii Asociațiunii; despre pașii întreprinși de comitetu cu scopu de a satis-face întru tôte intimatulū dlu ministru reg. ung. de culte și instrucțiune publică dto 4 Febr. 1887; despre aceea, că comitetul a reșisitū, între împregiurările date, a face *mai multū* decâtu pretinde numitulū intimatū; în fine, pe basa rezultatelorū obținute în ceea ce privesce acomodarea la numitulū esmisu ministerialū, să se cēră enunțarea recunoscerei dreptului de publicitate pentru școla Asociațiunii.

Nr. 57. Urmândū întocmai însărcinării primate prin concludulū luatū în ședința comitetului dto 13 Iunie a. c. pt. prot. 52, de a presenta unu proiectū de concludu referitoru și la planulū cerutū prin hotărîrea adunării generale din Făgărașu, conform căruia arū fi să se organizeze în viitorū activitatea Asociațiunii pe terenulū literaturii poporale române: majoritatea comisiunei esmise cu datulū 16 Septembrie 1889 sub Nr. 296 prin raportulū seū dto 20 Iunie a. c., cuprindendū o mulțime de date forțe interesante din viața și activitatea Asociațiunii transilvane din trecutū, privitoare chiar la cele țintite prin concludulū amintitū alu adunării generale din Fă-gărașu, întregesce propunerea sa relativă la modulū cum arū fi să

pe executate mai cu folosă concludulă adunării generale dte. Făgărașu 16/28 Augustu 1889 pt. prot. 23, cuprinsu în punct. 52 din procesulă verbalu alu comit. luatū în ședința dela 13 Iunie a. c., după cum urmază:

Pentru anii viitori miia de florini, respective sumele votate în același scopu, să se folosescă astfel, ca „să se dea în concursu unele după altele tесеle stabilite în programa adunării generale a Asociațiunii din anulū 1861, și anume să se cѐră dela adunarea generală proximą, ca pe terminū de 2 ani, adecă până la 31 Decembre 1891, să se alegă următorele tесе:

a) *Starea actuală a economiei de câmpu la românii din Transilvania*: scriere comparativă atâtu cu referință la românii locuitori în diferitele ținuturi ale țerii, după configurațiune și climă, câtu și cu modulū cum cultivă pământulă Sasiū, Svabii și Sēcuii, și totodată în comparațiune cu agricultura *Italiei superioare, a Elveției și a Boemiei*, încâtu clima și configurațiunea acelorū țeri sēmănă cu ale patriei nōstre. Premiulū 400 fl. v. a.

b) *Dietetica poporală*, în strînsă referință la modulū alimentării poporului românū și la întărirea rasei (a soiului):

Încâtu pentru condițiunile concurselorū eventualū votate de cătră adunarea generală, remâne ca să le defigă comitetulū Asociațiunii după modulū observatū la alte societăți literare și științifice.

Opulū premiatū are să rămână proprietatea autorului, care flū va tipări pe spesele sale, eră din exemplarele tipărite va transpune 50 exemplare în proprietatea Asociațiunii, spre a se împărți la bibliotecele institutelorū, la membrii censoratori și la persoane de pozițiune eminentă binevoitoare Asociațiunii.

Comitetulū, luândū actū atâtu de propunerea majorității din comisiune, cuprinsă la pt. 53 alu procesului verbalu din 13 Iunie a. c. și întregită prin adausulū cuprinsū la acestū punctū, câtu și de propunerea cuprinsă de asemenea la punctulū 52 alu procesului verbalu dela 13 Iunie a. c. a minorității comisiunii, dară considerândū, că nici una din propunerile acestea nu țintesce esecutarea întocmai a concludulă adunării generale din Făgărașu, din motiuvū că acelu concludū nu se consideră de esecutabilū, decide: (Ex Nr. 105/1890.

— Suma de fl. 1000 votată pentru anulū curentū nu se întrebuintează până ce nu va decide adunarea generală din estū-anū și asupra destinațiunii acestei sume; eră încâtū privesce viitorulū, ambele propunerī ale comisiunii, una ca a majorității, și altă ca a minorității, să înainteză la adunarea generală pentru decidere.

Nr. 58. Direcțiunea despărțemētului III (Sibiiu) alu Asociațiunii transilvane prin hărtia dte 31 Maiū a. c. Nr. 15, răspundēndū la mândatulū acestui comitetū dte 11 Martie a. c. Nr. 44 relativū la încassarea taxelorū de pe la membrii restanțieri din despărțemētū, subșterne suma de fl. 40, taxe intrate și arată, că dela unii restanțieri nu s'au pututū încassa taxele, deore-ce aceia s'au strămutatū cu locuința din teritorulū despărțemētului, eră dela alții încă nu au intratū taxele, dară subcomitetulū va îngriji ca să între (Ex Nr. 115/1890).

— Se adevărește primirea sumei de fl. 40; cuprinsul hârtiei On. Direcțiunii servește spre știință.

Nr. 59. Direcțiunea despărțământului III (Sibiiu) prin hârtia dto 31 Maiu a. c. Nr. 16 arată, cari sânt vederile subcomitetului din acestu despărțământu, relativu la arondarea despărțământelor Asociațiunii (Ex Nr. 116/890).

— Asupra cuprinsului hârtiei se va hotărî în merit, când se va fixa în modu definitiv proiectulu pentru arondare.

Nr. 60. Ilustritatea Sa dlă semptemviru în pensiuene, Ioană cavaleru de Puscariu, prin hârtia sa dto 1/13 Iunie a. c. răspunzându la adresa presidiului comitetului dto 7 Iunie n. a. c., Nr. 99 transpune comitetulu unu tomu din colecțiunea sa de diplome ca specimenu, ca comitetulu să aibă ocașione de a se orienta asupra speselor tiparului și asupra altorū împregiurări relative la modalitatea edițiunei (Ex. Nr. 99, 110 și 111/1890).

— Se esmite o comisiune în persónele dlorū G. Barițiu, I. V. Russu și Dr. I. Crișianu, care să studieze cauza în tóte părțile ei și să facă la timpul seú propunerî comitetulu.

Nr. 61. Președintele Asociațiunii, dl G. Barițiu a dăruitu cu datulu 23 Iunie a. c. pelângă conspectu, pe séma bibliotecii Asociațiunii următoarele cărți:

1. Burdach C. T. Die Psychologie, Leipzig 1810.
2. Buletinulu instrucțiunii publice pe anulū 1865 și 1866.
3. Fóia generală de legi și de actele guvernulu pentru împărăția Austriei, 2 tom. (I et XL ex 1852).
4. Draghiceanu M. M. Cestiuni econ. și politice. Bucuresci 1867.
5. Statutele societății centrale române de arme, gimnastică, și dare la semnu. Bucuresci 1869.
6. Teutsch G. D. Geschichte der Siebenb. Sachsen 6 fasc. 1852.
7. Urbeanu A. Apele potabile din Bucuresci.

— Cu mulțamită spre știință, avându a se incorpora la bibliotecă.

Nr. 62. Aú intratú la comitetu taxe dela membrii: Boiu Zacharia, în Sibiiu 5 fl. pro 1886; Cimponeriu Atanasie, în Sibiiu 5 fl. pro 1889; Dima G., în Sibiiu 5 fl. pro 1889; Russu I. V., în Sibiiu 5 fl. pro 1889; Stroia Stefanu, în Sibiiu 5 fl. pro 1889; Cădea Ioană, în Avrigu 5 fl. pro 1889; Lucuța Pantaleonu, în Sibiiu 5 fl. pro 1890; Voileanu Mateiu, în Sibiiu 5 fl. pro 1890; Dr. Balintu A., în Reșinari 15 fl. pro 1888, 1889 și 1890.

— Spre știință.

Sibiiu, d. u. s.

George Barițiu m. p.
președinte.

Dr. Ioană Crișianu m. p.
secretaru II.

Verificarea acestui procesu verbalu se încrede d-lorū: P. Cosma, I. Crețu, I. G. Popu.

S'a cetitú și verificatú, Sibiiu în 28 Iunie 1890.

I. G. Popu m. p.

Ioană Crețu m. p.

P. Cosma m. p.